मनोगत

1st March आमच्या साठी नेहेमीच प्रेरणादायक राहील. परिज्ञान चांगल्या हेतुने करावयाच्या कामाची सुरुवात आम्ही शक्यतो एक मार्चलाच करतो. कारण तो आमच्या साठी स्वामीजींचा ग्रीन सिग्नल असे आम्ही मानतो. MARCH FIRST म्हणजे आमच्यासाठी स्वामीजींचा GO AHEAD.

पूर्वापार पासून स्त्रीला कनिष्ठ मानले जाते. इंग्रजी मध्ये सुद्धा स्त्री वर्गाला उद्देशून weaker sex हा शब्द वापरला जातो. आता कुठे स्त्रीला पुरुषाच्या बरोबरीचे मानायला सुरुवात झाली आहे. स्त्री कुठल्या बाबतीत कनिष्ठ आहे, weaker आहे हे मात्र कोणालाच सांगता येत नाही. शक्तीच्या बाबतीत मात्र नाजूक असल्यामुळे स्त्री कनिष्ठ असू शकते. परंतु इतर कुठल्याही दृष्टीने स्त्री पुरुषापेक्षा कनिष्ठ असूच शकत नाही ही वस्तुस्थिती आहे. "Behind every successful man there is a woman" हे काय सूचित करते? वस्तुतः काही स्त्रियांनी गाठलेली उंची अजूनही पुरुषांना गाठता आलेली नाही. झाशीची राणी इंदिरा गांधी, मदर टेरेसा, किरण बेदी, कल्पना चावला, शकुंतला देवी व अशाच असंख्य नमस्कार स्त्रियांनी मिळवलेल्या लौकिकाचा इतिहास साक्षी आहे.

आजही स्त्रीला पायाची दासी समजणारे पुरूष आहेत. पती मरण पावताच त्याच्या पत्नीला त्याच्या चितेवर सती जाण्यास भाग पाडणारा समाज अजूनही अस्तित्वात आहे (त्यात स्त्रियाही आल्या). मुलीच्या जन्मावर शोक व्यक्त करणाऱ्या जमाती पण आहेत. हे फक्त अशिक्षितांच्या बाबतीत घडते असे नाही तर शिक्षित समाजातही घडत असते. ही मानसिकता जोपर्यंत दूर होत नाही तोपर्यंत समाज व पर्यायाने देश सर्वार्थाने पुढारलेला मानता येणार नाही. आज शहरातील ८० टक्के घरातील स्त्रिया नवऱ्या च्या खांद्याला खांदा भिडवून, चूल व मूल सांभाळून नोकरीधंदा करतात, म्हणजेच अर्थार्जन करतात. पण किती घरात त्यांच्या या कर्तृत्वाची कदर होते? किती घरात बायकांच्या वाटची थोडी तरी कामे पुरूष करतात? अर्थार्जन करून त्या आपला थोडा भार हलका करतात मग घरातील थोडी कामे करून पुरूष बायकांचा थोडा भार हलका का करीत नाहीत? आपल्याच घरात कुठलेही काम करण्यात कसली लाज? आहे की नाही विचार करण्यासारखी गोष्ट?

आणखीन एक समाजाला भेडसावणारी व्यथा म्हणजे एकट्या दुकट्याने उर्वरित आयुष्य व्यतीत करणाऱ्या ज्येष्ठ नागरिकांची संख्या दिवसेंदिवस वाढतच आहे. आपला समाजही त्याला अपवाद नाही. या व्यथेवर मलमपट्टी करण्याच्या उद्देशानेच डॉक्टर उदय अंडार यांच्या नेतृत्वाखाली परिज्ञान परिवार या स्वयंसेवी संस्थेने दहीवली, कार्ला येथे 'परिज्ञान छाया' नांवाचे एक दुसरे घर (A home away from home) अशा ज्येष्ठ नागरिकांसाठी चालू केले. तिथे राहिलेले रहिवासीच (Residents) तुम्हाला सांगू शकतील की हा टिपिकल वृद्धाश्रम नाही हे घर आहे. इथल्या प्रत्येकाची एका मुलाने/मुलीने आपल्या आई वडिलांची काळजी घ्यावी तशी काळजी घेतली जाते. आणि आता तर अशा जास्तीत जास्त ज्येष्ठ नागरिकांना आमच्या या सेवेचा लाभ घेता यावा या उद्देशाने आम्ही परिज्ञान छायाच्या डिपॉझिट व मासिक चार्जेसमध्ये चांगलीच घट केली आहे. ही बातमी आपणही जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत पोचवावी ही अपेक्षा.

महत्त्वाचे म्हणजे परिज्ञान छाया इतर वृद्धाश्रमांहून वेगळे आहे. आम्ही सांगतो म्हणून विश्वास ठेवू नका. हा वेगळेपणा काय आहे ते बघण्यासाठी एकदा तरी प्रत्येकाने आमच्या या सिनियर सिटीझन्स होमला भेट द्यावी ही कळकळीची विनंती.

जय परिज्ञान !

❑ ❑ ❑

आशीर्वचन

आठवे गुरू श्रीमद पांडूरंगाश्रम स्वामीजी
(क्रमशः)

हा प्रसाद कोठेही न टाकता खटल्याचा निकाल होईपर्यंत अंगावरच धारण करावा अशी आज्ञा केली. तसेच श्री. माने यांनी इंग्लंडला रजेवर गेलेल्या Wodroo नावाच्या आपल्या डिव्हिजनल फॉरेस्ट ऑफिसर साहेबांना घडलेली सर्व हकिकत लिहून कळवली. त्या साहेबांची माने यांच्यावर विशेष मर्जी होती, म्हणून अवश्य असलेले सहाय्य करून शक्य असल्यास त्यांच्यावर आलेल्या आपत्तीतून त्यांना मुक्त करावे अशा उद्देशाने ते लगेच इंग्लंडहून हिंदुस्थानास परत आले. येथे आल्यानंतर त्यांनी खटल्याचे कागदपत्र वाचून पाहून माने हे निरपराधी असल्याचे लक्षात आल्यावर त्यांच्याकडून सरकारकडे अपील करविले.

सरकारनी या खटल्याचे सर्व कागदपत्र चांगल्या रितीने वाचून माने यांची काहीही चूक नाही असे ठरवून 'माने निरपराध आहेत, त्यांना पुन्हा कामावर घ्यावे व त्यांचा मागील सर्व पगारही द्यावा' असा हुकूम दिला. एव्हढेच नव्हे तर खटल्यात आलेल्या पुराव्यांवरून माने यांचे काम पाहता ते याहून मोठ्या अधिकारास पात्र आहेत असे दिसत असल्यामुळे त्यांना एक्स्ट्रा असिस्टंट कोन्ज़रवेटरची जागा द्यावी असा अभिप्रायही व्यक्त केला. त्याप्रमाणे एक्स्ट्रा असिस्टंट कोन्ज़रवेटरची जागा त्यांना मिळाली. श्रीगुरूदेवांच्या आशीर्वादामुळेच हे सर्व घडुन आले अशी माने यांची बालंबाल खात्री होऊन त्यांनी देवाला केलेला नवस फेडला; एवढेच नव्हे तर तेव्हांपासून प्रतिवर्षी रथोत्सवाचे वेळी ते मठात जाऊन आपली सेवा सादर करीत असत.

पांडूरंगाश्रम स्वामीजींची कारकिर्द दिर्घकालीन म्हणजे ५२ वर्षांची होती. त्यांच्या कारकीर्दीच्या अखेरीस त्यांच्या भक्तगणांपैकी काही लोक पाश्चात्य संस्कृतीच्या संसर्गामुळे मठाच्या प्रती उदासीनवृत्तीने वागू लागले. म्हणून स्वामीजींना फार मनस्ताप झाला. लोकांनी परोपरी विनवूनही त्यांनी शिष्यस्वीकार करण्यास नकार दिला.अशा स्थितीत १९१५ साली एकाएकी गुरुदेवांची प्रकृती अस्वस्थ झाली. त्यावेळी रावबहादूर येन्नेमीडी वेंकटराव, चिकरमने भवानीशंकरराव, बैंदूर नारायणराव इत्यादि प्रमुख मंडळी श्री गुरुदेवांकडे गेली आणि त्यांना शरण जाऊन 'आता तरी आपण शिष्यस्वीकार

करावा' अशी त्यांची करुणा भाकली. तेंव्हादेखील स्वामीजींनी 'शिष्यस्वीकाराची आम्हाला ईश्वरीप्रेरणा नसल्यामुळे आम्ही शिष्यस्वीकार करू इच्छित नाही' असे ठाम सांगितले. तेव्हां त्या सर्वांनी श्रीभवानीशंकराची व मागील सर्व गुरूंच्या समाधींची विशेष सेवा करून 'आमच्या स्वामीजींना शिष्यस्वीकाराची प्रेरणा व्हावी' अशी काकुळतीने मागणी केली. इतके झाले तरी स्वामीजींनी त्यांच्या प्रार्थनेकडे लक्ष दिले नाही. तेव्हां सर्वांची अत्यंत निराशा झाली व ते मोठ्या दु:खाने आपापल्या स्थानी परतले. त्यानंतर दोन रात्री उलटल्या.इत्क्यांत एक दैवी चमत्कार घडून आला. श्रीगुरूंच्या मते जरी शिष्यस्वीकारार्थ अनुकूल परिस्थिती नसली तरी श्रीमद्भगवद्गीतेमध्ये श्रीकृष्णाने सांगितल्याप्रमाणे धर्मजागृतीचे कार्य मठातर्फे सतत चालू राहणे जरूरीचे असल्यामुळे श्रीभवानीशंकराने भक्तगणांची प्रार्थनारूपी हाक ऐकून तिसर्या रात्री स्वामीजींना स्वप्नामध्ये शिष्यस्वीकाराची प्रेरणा दिली आणि योग्य मुलाची निवड करून लवकरच शिष्यस्वीकार करण्याचा आदेशही दिला. स्वामीजींनी लगेच उठून बसून वेदमूर्ती सुब्रायभटजी, वे शुक्ल मंगेशभटजी व वे. हरिदास रामचंद्र भटजी यांस जवळ बोलावून, 'सुब्राया, शिष्यस्वीकार करण्याची आम्हांस प्रेरणा झाली आहे, त्वरेने त्याची तयारी करा' अशी आज्ञा केली. हे ऐकून अत्यंत हर्षभरित होऊन 'या आपल्या निश्चयाने आम्ही आपले आणि भवानीशंकरदेवाचे फारच ऋणी आहोत' असे सुब्रायभटजी म्हणाले व शिष्य म्हणून कोणाचा स्वीकार करावा असे स्वामीजींच्या मनात आहे असे त्यानी विचारले.

नंतर स्वामीजींनी शुक्ल मंगेश भटजींना बोलावून, 'मंगेशा तुला तीन मुलगे आहेत त्यापैकी एका मुलाला शिष्य करण्यास आम्हाला दे' पण दोनदा विचारूनही मंगेशभटजींनी मुलगा देण्यास असमर्थता व्यक्त केली. नंतर गुरुदेवांनी हरिदास रामचंद्र भटजीघरी जाऊन आ, 'तुझा दुसरा मुलगा शांतमूर्ति आम्हाला शिष्य करण्यास दे' म्हटले. वे. रामचंद्र भटजी लगेच कबुल झाले. तेव्हां स्वामीजींनी त्यांना घरी जाऊन आपल्या कुटुंबाला विचारून येण्यास सांगितले. त्याप्रमाणे रामचंद्र भटजींनी घरी जाऊन सौभाग्यवतीस (शुक्ल मंगेश भटजींची बहीण) विचारले असतां थोडा वेळ विचार करून 'श्रीगुरुदेवांची तशी इच्छा असल्यास नाही म्हणणे कसे शक्य आहे? परमेश्वराची जशी इच्छा असेल तसेच होऊ द्या' असे त्या म्हणाल्या.

आता शांतमूर्तीची या गोष्टीला संमति आहे की नाही ही एकच महत्वाची बाब राहिली.

क्रमश ...

❑ ❑ ❑

IN QUEST OF GOD - 11 - IN THE CAVE

NOW, at the prompting of Ram, Ramdas, desiring to remain in solitude for some time, placed the matter before the Sadhuram. The Sadhuram was ever ready to fulfil his wishes. Losing no time, he took Ramdas up the mountain behind the great temple. Climbing high up, he showed him many caves. Of these, one small cave was selected for Ramdas which he occupied the next day. In this cave he lived for nearly a month in deep meditation of Ram. This was the first time he was taken by Ram into solitude for His *Bhajan*. Now, he felt most blissful sensations since he could here hold undisturbed communion with Ram. He was actually rolling in a sea of indescribable happiness. To fix the mind on that fountain of bliss - Ram, means to experience pure joy!

Once, during the day, when he was lost in the madness of Ram's meditation, he came out of the cave and found a man standing a little away from the mouth of the cave. Unconsciously, he ran up to him and locked him up in a fast embrace. This action on the part of Ramdas thoroughly frightened the friend who thought that it was a mad man who was behaving in this manner and so was afraid of harm from him. It was true, he was mad - yes, he was mad of Ram, but it was a harmless madness which fact the visitor realised later. The irresistible attraction felt by him towards this friend was due to the perception of Ram in him. 'O Ram, Thou art come, Thou art come!' - with this thought Ramdas had run up to him. At times, he would feel driven to clasp in his arms the very trees and plants growing in the vicinity of the cave. Ram was attracting him from all directions. Oh, the mad and loving attraction of Ram! O Ram, Thou art Love, Light and Bliss. Thus passed his days in that cave.

For food, he would come down in the morning, and going into the city, beg from door to door and receive from the kind mothers of the place, handfuls of rice in his small *Lota*. When the *Lota* was a little over half-full, he would return to the cave. Collecting some dry twigs, he would light a fire over which he would boil the rice in the same *Lota*. Water was at hand. A small stream of pure, crystal water was flowing down the hill just in front of the cave, and in this stream it was also most refreshing to take the daily bath. This boiled rice was taken to appease hunger, without salt, or anything else, and only once a day. To share with him in this simple fare, a number of squirrels would visit the cave. Fearlessly, at times, they would eat from his hands. Their fellowship was also a source of great joy to Ramdas. Everyday, he would wander over the hills amidst the shrubs, trees and rocks - a careless, thoughtless child of Ram! It was altogether a simple and happy life that he led in that mountain retreat. The kind-hearted Sadhuram would meet him everyday - either up the hill or in the city, when he came down for *Bhiksha*. A day came when he received Ram's command to leave the place - whereto, Ram alone knew.

❑ ❑ ❑

MAYA AND FREEDOM – 1

(Lecture delivered by **"SWAMI VIVEKANANDA"** in London)

So with our intellect. In our desire to solve the mysteries of the universe, we cannot stop our questioning, we feel we must know and cannot believe that no knowledge is to be gained. A few steps, and there arises the wall of beginningless and endless time which we cannot surmount. A few steps, and there appears a wall of boundless space which cannot be surmounted, and the whole is irrevocably bound in by the walls of cause and effect. We cannot go beyond them. Yet we struggle, and still have to struggle. And this is Maya.

With every breath, with every pulsation of the heart with every one of our movements, we think we are free, and the very same moment we are shown that we are not. Bound slaves, nature's bond-slaves, in body, in mind, in all our thoughts, in all our feelings. And this is Maya.

There was never a mother who did not think her child was a born genius, the most extraordinary child that was ever born; she dotes upon her child. Her whole soul is in the child. The child grows up, perhaps becomes a drunkard, a brute, ill-treats the mother, and the more he ill-treats her, the more her love increases. The world lauds it as the unselfish love of the mother, little dreaming that the mother is a born slave, she cannot help it. She would a thousand times rather throw off the burden, but she cannot. So she covers it with a mass of flowers, which she calls wonderful love. And this is Maya.

We are all like this in the world. A legend tells how once Nपrada said to Krishna, "Lord, show me Maya." A few days passed away, and Krishna asked Narada to make a trip with him towards a desert, and after walking for several miles, Krishna said, "Narada, I am thirsty; can you fetch some water for me?" "I will go at once, sir, and get you water." So Narada went. At a little distance there was a village; he entered the village in search of water and knocked at a door, which was opened by a most beautiful young girl. At the sight of

her he immediately forgot that his Master was waiting for water, perhaps dying for the want of it. He forgot everything and began to talk with the girl. All that day he did not return to his Master. The next day, he was again at the house, talking to the girl. That talk ripened into love; he asked the father for the daughter, and they were married and lived there and had children. Thus twelve years passed. His father-in-law died, he inherited his property. He lived, as he seemed to think, a very happy life with his wife and children, his fields and his cattle. and so forth. Then came a flood. One night the river rose until it overflowed its banks and flooded the whole village. Houses fell, men and animals were swept away and drowned, and everything was floating in the rush of the stream. Narada had to escape. With one hand be held his wife, and with the other two of his children; another child was on his shoulders, and he was trying to ford this tremendous flood.

After a few steps he found the current was too strong, and the child on his shoulders fell and was borne away. A cry of despair came from Narada. In trying to save that child, he lost his grasp upon one of the others, and it also was lost. At last his wife, whom he clasped with all his might, was torn away by the current, and he was thrown on the bank, weeping and wailing in bitter lamentation. Behind him there came a gentle voice, "My child, where is the water? You went to fetch a pitcher of water, and I am waiting for you; you have been gone for quite half an hour." "Half an hour! " Narada exclaimed. Twelve whole years had passed through his mind, and all these scenes had happened in half an hour! And this is Maya.

❑ ❑ ❑

"What is after all. Sadhana ? " Sadhana is concentration on the Guru's teaching having faith in the teachings, taking them for Gospel Truth and without any doubt or misgivings about them.

Having born into this world, man has to face vicissitudes in life.

When such occasions come, if man is firmly rooted in his Sadhana, no matter what adversities and misfortunes beset him, he remains unaffected."

- HH Parijnashram Swamiji. (Santacruz, 30th December, 11975)

THE CHIDAKASHA GITA OF BHAGAWAN NITYANANDAOF GANESHPURI

With Commentary by Sadguru Kedarji

1. It is the nest that perishes, not the bird. The nest is built of earth. The blood vessels and nerves are earth. In the blood vessels are the blood and semen. This body made of flesh is subject to death. If it is not washed for a single day, it stinks. We cannot trust the human body.

Commentary: This earth does not exist separate from the Self. It is really just a plane of existence. Like a bird's nest, after a while, the body is abandoned by that Supreme Principle, but that Shiva-Shakti power, the one occupying it, remains. The body, too, is like the bird's nest. It is subject to decay and dies, but the Supreme Principle that occupies the body remains untouched and is imperishable. Because the human body is a mere illusion, a shell that is fashioned into form and then destroyed over and over again, it cannot be trusted. One who is smart will place his/her trust in that which is Omniscient, Omnipotent and Omnipresent. God alone exists.

2. Mind is the creator of ideas. When the gross ideas are suppressed and the man lives in the subtle, this state is called 'Nirvikalpa Samadhi' or Samadhi without ideas. Just as we teach a bird how to talk, keeping it in a cage with its feet bound, we must keep our mind in our Buddhi. A man must learn for himself.

Commentary: The mind weaves a countless number of fantasies and thoughts. By Meditation, you can remove all thoughts and notions from your mind. This thought-free state is called Nirvikalpa Samadhi. Just as one trains a bird to do what one wants and keeps the bird under control in a cage, one must also tame the restless mind and bring it under one's control by immersing it in the Self. One should experience this for oneself.

3. Holding the nose with the hand, with eyes turned upwards and holding the breath in tight as if winding a clock spring with a key are similar to circus feats or a cinema show. These are not what is called 'Samadhi.'

Commentary: A seeker of the Truth should exercise caution in how he/she goes about spiritual practice. There are many techniques that promise samadhi. In actuality, they are not only empty practices but some can be quite harmful. The state known as samadhi is a state of complete rapture and uninterrupted Bliss. It is a state in which the yogi's identity with Shiva-Shakti is constant. It is a state in which there are no thoughts, no cravings, no desires and no expectations of sense pleasures or worldly pleasures. It is a state in which you experience the Bliss of the Absolute in all

the objects of this world-appearance. It is Meditation in action, while going about all the mundane activities of your life. This state is attained through the Grace of a living Master, and the vigilant spiritual practice of the devotee, after receiving Shaktipat. One should choose such a Guru carefully.

4. The sense of equality is the greatest thing in this world. People go mad after shadows. Very few are mad after the invisible (the subtle). True madness is very rare, it being found only in one among a lakh or two. Other people run mad after sixteen things in a ghatika (twenty-four minutes). 'I want this', 'I want that,' 'This is different,' 'That is different.' Such is their mad talk. Entertaining various motives is madness. Fickleness of mind is madness. Greatness is madness. Practicing and seeing the reality is the opposite kind of madness. Liberation from birth and death is Divine madness. Those who have not realized the truth are mad after the gross. Everyone has one sort of madness or another. Thousands of people possess houses, diamond-jewels, gold and property. They did not bring these with them at birth nor will they take these with them at death.

Commentary: The sense of equality is seeing God in everything and everyone, everywhere. It is the understanding and experience that all objects (people, places and things) are equal because all are the ONE indivisible Shiva. This sense of equality is the greatest thing in the world to have. People chase after the pleasure and pain of worldliness. This is madness. Entertaining an endless stream of desires, notions and fancies, these people cannot keep their minds quiet. People drive themselves crazy chasing after the illusion of this world-appearance and the objects in it.

Now there is another kind of madness. It is the madness that liberates you from the bondage of worldliness. It is mad love for God. This is Bhakti. Armed with this Bhakti, you are able to free yourself from the cycle of birth and death. With Bhakti you stop chasing after happiness, love, peace, joy and freedom where they are not and you find these right where they are‸ inside yourself. Everything that belongs to you already exists inside you. Possessions and people, places and things do not belong to you. You did not bring these with you at birth and you cannot take these with you when you die. You can be mad for the Truth or you can be mad after illusion. Being mad for the Truth leads to Equality Consciousness. To chase after that which you did not bring with you and cannot take with you is pure delusion.

❑ ❑ ❑

Contd. ...

प्रसिद्धीपासून दूर राहिलेले महान संत

– नीला बलसेकर

संत कवयित्री सोयराबाई (क्रमशः)

या साध्या भोळ्या, निरक्षर सोयराने किती तरी अभंग लिहिले असतील, पण त्यांच्या गावच्या एका महात्म्याने जे लिहून ठेवले तेच उपलब्ध आहेत. सोयराने जरी जगाने धिक्कारलेले जिणे स्वीकारले तरी तरूण कर्ममेळा मात्र खूपच तळमळत होता, तो पांडुरंगालाच जाब विचरतो!

आमुची केली हीन याती । तुज कां न कळे श्रीपती ।।

जन्म गेला उष्टे खाता । लाज नये तुमचे चित्ता ।।

आमुचे घरी भात दही। खावोनी म्हणती कैसा नाही ।।

म्हणे चोखियाचा कर्ममेळा । कासया जन्म दिला मला ।।

समाजाच्या जाचाला कंटाळलेला हा जीव,

परमेश्वरालाच शरण जाऊन मागणे मागतो!

नाही मी मागत आणिकांचे कांही । आमुचे आम्हा देई पांडुरंगा ।

समर्थ म्हणोनी धरितो पदरा । वाऊगा पसारा दाऊ नको ।।

ब्रीद बांधिले कांसया चरणी । ते सोडी चक्रपाणी पांडुरंगा । कर्ममेळा म्हणें तुज आमची आण । नको निर्वाण करू आता ।।

बंका आणि निर्मळा ही देखील चोखोबांच्या कुटुंबातीलच माणसे! निर्मळा चोखोबांची बहीण तर बंका महार सोयराचा भाऊ! विठ्ठलाचे भक्त!

निर्मळा चोखोबांचे जीवन पाहूनच परमार्थ शिकली. ती म्हणते की ''परमार्थ'' ही अनुभवायची मन:स्थिती आहे! वाचेने बोलण्याचा विषय नाही. कित्येक जन्मांची पुण्याई असते तेव्हा कुठे परमार्थाची गोडी माणसाला लागते!

परमार्थ साधावा बोलती या गोष्टी । परी नये हातवटी त्याची काही ।।

शुद्ध भक्तिभाव नामाचे चिंतन । हे ची मुख्य कारण परमार्था ।।

निंदा दोष स्तुती मान अपमान । वमना सारखा लेखा आधी ।।

परद्रव्य परान्न परनारीचा विटाळ । मानावा अढळ परमार्थी ।।

निर्मळा म्हणें हाचि परमार्थ । संताचा सांगात निशी दिनी ।।

बंका महार, काही भक्तीत मागे नव्हता. आपण हीन याती, पतित म्हणून गणलो गेलो तरी देवाच्या समचरणापाशीच आपल्या उद्धाराचा मार्ग आहे अशी त्याची श्रद्धा होती. तो देवाला विनवितो,

संसार दु:खे पीडिलो दातारा । किती येरझारा जन्ममरणा

सोडवी गा देवा भवाची कांचणी । जातो आडरानीं विषय संगे ।।

भवाची या डोही बुडतो वेळोवेळी । का नये कळवळा तुज देवा ।।

बंका म्हणें जरी तुम्ही मोकलिले । कवणांते वाहिले शरण जाऊ ।।

संसारात समाजाने केलेली हेटाळणी, दैन्य, कष्ट हे सारे पचवून या थोर भक्ताने भक्तीचे वर्णन किती सुरेख केले आहे पहा:-

वासना उडाली, तृष्णा मावळली । कल्पना गळाली अहंकृती ।।

तोची भक्त जाणा दया शांती वसे । काम क्रोध फासे बांधी त्या ।।

मोह ममतेचे तोडोनिया जाळे । केले निजबळें तृणापाय ।।

बंका म्हणे तोची प्राणाचाही प्राण । आणिक प्रमाण नाही मज ।।

अनेक आपत्तींना, समाजाच्या छळाला तोंड देत हे सारे कुटूंबच पंढरीनाथाच्या भक्तीत रममाण झालेले दिसते. सारे दु:ख, कष्ट अवहेलना पचवून फक्त नामस्मरण व सतशील आचरणाने यांनी देवाला आपलेसे करून दाखविले आहे!

निष्ठुर, निर्दय पुजारी, बडवे, ब्राह्मण यांना त्यांच्या कर्मकांडाने जे मिळाले नाही ते प्रभुचे सानिध्य व एकरूपता या भाबड्या जीवांनी प्राप्त करून साऱ्या विश्वाला हाच संदेश दिला आहे की संत संगती, सात्विक विचारसरणी व नामस्मरणच संसारातून तारून नेईल.

संत सोयराबाईंचा संसार म्हणजे क्रूर समाजाने केलेली अवहेलना, अपमान, कष्ट आणि गावातील उच्चवर्णीयांच्या घरी अंग मोडेपर्यंत मेहनत करून त्यांनी दिलेली मीठभाकरी खाऊन जगायचे. ना धड पोटभर खाणे की अंगभर लेणे. आपल्या संत चोखोबांबरोबर संसाराचा गाडा रेटताना किती हाल झाले असतील त्या माऊलीचे!

क्रमश ...

❑ ❑ ❑

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज यांची अमृतवाणी
भगवंताजवळ नामाचे प्रेमच मागा

भगवंतापाशी मागणे मागताना काय मागाल ? तुम्ही त्याच्याजवळ नामाचे प्रेमच मागा, दुसरे काहीही मागू नका. देवाजवळ मागणे मागताना चूक होऊ नये.

एखाद्या शिक्षकाने विद्यार्थ्यांना वर्षभर उत्तम रितीने शिकविले, परीक्षेच्या वेळी परीक्षक कोणते प्रश्न विचारण्याचा संभव आहे हे सांगून त्याची उत्तरेही सांगून ठेवली ; पण परीक्षक परीक्षा घ्यायला आला असता प्रश्नांची उत्तरे विद्यार्थ्यांनीच द्यायची असतात. तिथे शिक्षक हजर असला आणि विद्यार्थी उत्तर चुकीचे देतो आहे हे जरी त्याला दिसले तरी तिथे त्याला काहीच बोलता येत नाही. तशी माझी स्थिती आहे. म्हणून मागणे मागण्याचे काम तुम्हालाच करायचे आहे. तेव्हा त्यावेळी चुकीने भलतेच काहीतरी मागू नका, एवढ्याच करिता हा इशारा आहे.

कोणतीही परिस्थिती असली तरी त्यात भगवंताचे स्मरण ठेवावे, म्हणजे बऱ्यावाईट गोष्टींचा परिणाम मनावर कमी होतो. मनुष्यावर संकटे आली की तो घाबरतो. परंतु परमेश्वराचे अस्तित्व मानणाऱ्यांनी तरी तसे करणे योग्य नाही.

एका लहान मुलाच्या बापाने डोक्यावर पांघरूण घेऊन बागुलबुवा केला तर ते मूल भिते; पण पांघरूणाच्या आत आपला बापच आहे हे त्याला समजले की ते भित नाही. त्याप्रमाणे प्रत्येक व्यक्तीने आपल्या बाबतीत घडणाऱ्या बऱ्यावाईट गोष्टी परमेश्वराच्या किंवा आपल्या गुरूच्या इच्छेने होतात ही जाणीव ठेवावी. म्हणजे त्याला भिती वा दु:ख वाटणार नाही, तसेच चांगल्या गोष्टी घडल्या तरी त्याबाबत आनंदातिरेकही होणार नाही. याकरिता सदासर्वकाळ भगवंताचे चिंतन करावे.

आपल्या विचाराने ठरल्याप्रमाणे झाल्याने सुखच मिळते असे नाही. काही वेळेस आपल्या विचाराच्या उलट होऊनही मागाहून तसे झाल्याने बरे वाटते. म्हणजे कोणत्याही गोष्टीचे सुखदु:ख तात्काळ कळत नाही हेच खरे. म्हणून जरा वेळ थांबून सुख किंवा दु:ख मानले पाहीजे.

कर्ज फिटताना जसा आपल्याला आनंद होतो तसा देहभोग भोगताना आपल्याला आनंद झाला पाहिजे. प्रारब्ध टाळणे म्हणजे लोकांचे कर्ज बुडविणे होय. आपला म्हणजे 'मी' पणाचा नाश, आणि प्रारब्धाचा नाश, बरोबर होतो.

'भगवंता प्रारब्धाने आलेला दु:खाचा दोष तुझ्याकडे नाही. जर त्या दु:खामुळेच तुझे अनुसंधान टिकत असेल तर मला जन्मभर दु:खामध्येच ठेव.' असे कुंतीने भगवंताजवळ मागितले. यातले मर्म ओळखून वागावे आणि काहीही करून अनुसंधानात रहाण्याचा प्रयत्न करावा.

भगवंताला अशी प्रार्थना करावी की, 'देवा, प्रारब्धाने आलेले भोग येऊ देत, पण तुझे अनुसंधान मात्र चुकू देऊ नकोस'.

❑ ❑ ❑

‘घालीन लोटांगण’
या प्रार्थनेचे रहस्य

कोणत्याही देवाच्या आरती नंतर एका सुरात व धावत्या चालीत ही प्रार्थना म्हटली जाते. अतिशय श्रवणीय व नादमधुर असल्याने खूपच लोकप्रिय आहे. ही सर्व आरत्यांच्या शेवटी सर्वत्र म्हटली जाते व भक्त त्यात तल्लीन होऊन जातात.

आज आपण या प्रार्थने मधील वैशिष्टे पाहू या व त्याचा अर्थ समजावून घेऊ. ही प्रार्थना चार कडव्यांची आहे व पाचवे कडवे हा एक मंत्र आहे.

वैशिष्ट्ये :

(१) प्रार्थनेतील चारही कडव्यांचे रचयिते वेगवेगळे आहेत.

(२) ही चारही कडवी वेगवेगळ्या कालखंडात लिहिली गेली आहेत.

(३) पहिले कडवे मराठीत असून उरलेली कडवी संस्कृत भाषेत आहेत.

(४) बऱ्याच जणांना असे वाटते की ही गणपतीची प्रार्थना आहे.
पण ही सर्व देवांच्या आरती नंतर म्हटली जाते.

(५) यातील एकही कडवे गणपतीला उद्देशून नाही.

(६) वेगवेगळ्या कवींची व वेगवेगळ्या कालखंडातील कडवी एकत्र करून ही प्रार्थना बनवली गेली आहे.

आता आपण प्रत्येक कडवे अर्थासह पाहू या –

१) **घालीन लोटांगण वंदीन चरण डोळ्यांनी पाहिन रूप तुझे ।**
प्रेमे आलिंगन आनंदे पूजीन । भावे ओवाळीन म्हणे नामा ।

वरील कडवे म्हणजे संत नामदेवांनी तेराव्या शतकात लिहिलेली एक सुंदर रचना आहे

अर्थ...

विठ्ठलाला उद्देशुन संत नामदेव म्हणतात, तुला मी लोटांगण घालीन व तुझ्या चरणांना वंदन करीन.

माझ्या डोळ्यांनी तुझे रूप पाहिन एवढेच नाही तर
तुला मी प्रेमाने आलिंगन देऊन अत्यंत मनोभावे तुला ओवाळीन.

२) **त्वमेव माता च पिता त्वमेव सर्वं।**
त्वमेव बंधुश्च सखा त्वमेव ।
त्वमेव विद्या द्रविणं त्वमेव ।
त्वमेव सर्व मम देव देव ।

हे कडवे आद्य शंकराचार्यांनी गुरुस्तोत्रात लिहिलेले आहे आणि ते संस्कृत मध्ये आहे. हे आठव्या शतकात लिहिले गेले आहे.

अर्थ..

तूच माझी माता व पिता आहेस. तूच माझा बंधू आणि मित्र आहेस. तूच माझे ज्ञान आणि धन आहेस. तूच माझे सर्वस्व आहेस.

(३) **कायेन वाचा मनसेन्द्रियैर्वा ।**

बुद्ध्यात्मना वा प्रकृती स्वभावात ।

करोमि यद्येत सकल परस्मै ।

नारायणा इति समर्पयामि ।।

हे कडवे श्रीमद भागवत पुराणातील आहे. ते व्यासांनी लिहिलेले आहे.

अर्थः

श्रीकृष्णाला उद्देशून हे नारायणा, माझी काया व माझे बोलणे माझे मन, माझी इंद्रिये, माझी बुद्धी माझा स्वभाव आणि माझी प्रकृती यांनी जे काही कर्म मी करीत आहे ते सर्व मी तुला समर्पित करीत आहे.

(४) अच्युतम केशवम रामनारायणं ।

कृष्ण दामोदरम वासुदेवं हरी ।

श्रीधर माधवं गोपिकावल्लभं ।

जानकी नायकं रामचंद्रं भजे ।।

वरील कडवे आदि शंकराचार्यांच्या अच्युताकष्टम् मधील आहे. म्हणजेच आठव्या शतकातील आहे.

अर्थः

मी भजतो त्या अच्युताला, त्या केशवाला, त्या रामनारायणाला, त्या श्रीधराला, त्या माधवाला, त्या गोपिकावल्लभाला, त्या श्रीकृष्णाला आणि मी भजतो त्या जानकी नायक श्रीरामचंद्राला.

हरे राम हरे राम । राम राम हरे हरे ।

हरे कृष्ण हरे कृष्ण । कृष्ण कृष्ण हरे हरे ।

हा सोळा अक्षरी मंत्र '**कलीसंतरणं**' या उपनिषदातील आहे.

कलियुगाचा धर्म हे हरिनाम संकीर्तन आहे. याशिवाय कलियुगात कोणताच उपाय नाही. हा मंत्र श्री रामकृष्णाला समर्पित आहे.

अशी ही वेगवेगळ्या कवींची, वेगवेगळ्या भाषेचे मिश्रण असलेली प्रार्थना अत्यंत श्रवणीय आहे.

तिचे नादमाधुर्य व चाल अलौकिक आहे. रचना कोणाची असो हे गाताना भक्त तल्लीन होतात व त्यांचा भाव देवा पर्यंत पोचतो हे महत्वाचे.

❑ ❑ ❑

Tera (13) Saath (7)

WHEN I MET GOD...

- Shri Vasant Chandavarkar, Mumbai

As we were traveling by bus to Dabhol along with the holy padukas of H.H. Anandashram Swamiji and H.H.Parijnanashram Swamiji, a parivari asked me as to how and when I met Parijnanashram Swamiji. Elders have taught me not to worry over past things or think about future events (not having control over both) and hence I try to live in the present moment to moment with HIM. To answer the question posed by my co-parivari, I rewound my life as it were to the year 1970.......

Unlike my brothers Dattaram and Umesh, I rarely mixed with bhanap crowds. I was happy running my tailoring unit at Khar with my team of 13 Karigars. Whenever Anandashram Swamiji or Parijnanashram Swamiji visited Karnatak buildings, I used to have Dhool Bhet and Phala mantrakshat at Their hands without fail. One day at around 11.00 in the morning, I was busy at the master's cutting table. One of the tailors (Sanjeev), a Mangalorean, came and told me in Kannada that a car has been parked in front of our shop for quite a while and the person in the driver's seat had been watching me. Being curious, I went out to the car and to my pleasant surprise. I saw Swamiji in the car, All by Himself. I prostrated at His feet and requested, "Swamiji, Bhittari yeyyati". He asked, "Arre tu bhanap re?" Swamiji then came into my shop and sat in the chair. I had a female Labrador Sherry who used to be with me in the shop. On seeing Swamiji, Sherry was so happy, she jumped with joy. Licking Swamiji's hand and finally landed on His lap. After the initial introduction, Swamiji suggested that I should have lunch with Him at Khar Math. I was thus privileged to experience the warm affection of our Swamiji. Having lunch with Swamiji became almost a routine for me.

Swamiji would play carrom with me at times. During our conversations I realized that Swamiji was keen on having a Doberman (dog). Call it providence, good luck or Gurupreranа, that same evening one of my friends, Mr. Shanbhag of Usha Talkies, Andheri came to my place and told me that his Punjabi neighbor had a Daberman which was creating a lot of nuisance by biting all and sundry without any provocation and that his friend was almost a nervous wreck. Next morning I went to Andheri to meet this gentleman. Though a prominent sign. "Beware of Dog" was put up at the gate. I went in. The dog came growling at me and was about to jump at me. As if by magic, when he came closer, his mood changed to one of friendliness and he came and sat meekly next to me, to everyone's surprise. The gentleman was relieved and happily gave the dog to me and I bundled him into a cab and went straight to Khar math. The dog was overjoyed to see Swamiji as if he was meeting a long lost friend.

During 1973 Rathotsav Swamiji wanted me and my friends to take care of all the cloth decorations required for the Teru His wish was our command. Together, we spent the best part of our lives in Shirali with Swamiji in the preparation for and conducting the Rathotsav function. Swamiji was so open and informal with all of us we could walk into and out of His room freely whenever the occasion demanded. On one such day, I had just completed this job that was assigned to me and I went into Swamiji's room. He was in meditation and I was aghast to see Swamiji in Padmasan nearly 10-12 inches above the ground in elevation. I was totally thunder struck as were and made a hasty retreat from the room, not to disturb Swamiji's meditation.

- JAI PARIJNAN

❑ ❑ ❑

Here is the essence of all the 18 chapters of Bhagvad Gita in just 18 sentences.

ONE LINER GITA

***Chapter 1** - Wrong thinking is the only problem in life .*

***Chapter 2** - Right knowledge is the ultimate solution to all our problems .*

***Chapter 3** - Selflessness is the only way to progress and prosperity .*

***Chapter 4** - Every act can be an act of prayer .*

***Chapter 5** - Renounce the ego of individuality and rejoice the bliss of infinity .*

***Chapter 6** - Connect to the higher consciousness daily.*

***Chapter 7** - Live what you learn .*

***Chapter 8** - Never give up on yourself .*

***Chapter 9** - Value your blessings .*

***Chapter 10** - See divinity all around .*

***Chapter 11** - Have enough surrender to see the truth as it is.*

***Chapter 12** - Absorb your mind in the higher.*

***Chapter 13** - Detach from Maya and attach to divine .*

***Chapter 14** - Live a life- style that matches your vision.*

***Chapter 15** - Give priority to Divinity .*

***Chapter 16** - Being good is a reward in itself .*

***Chapter 17** - Choosing the right over the pleasant is a sign of power .*

***Chapter 18** - Let go, let us move to union with God .*

(Introspect on each one of this principle)

❑ ❑ ❑

संत कबीरजी के दोहे
और उनका हिंदी अनुवाद -१०

निंदक नियरे राखिये, आँगन कुटी छवाय ।
बिन पानी साबुन बिना, निर्मल करे सुभाय ।।

अर्थ– संत कबीर (Kabir) जी कहते है कि जो हमारी निंदा करते है, उन्हें अपने सबसे पास रखना चाहिए क्योंकि वे बिना साबुन और पानी के हमेशा हमारी कमियों को बता कर हमारे स्वभाव को साफ बनते है.

तू तू करता तू भया, मुझमे रही–न हूँ।
बारी फेरी बलि गई, जित देखू तित तू ।।

अर्थ– मुझमें अहं भाव समाप्त हो गया है. मैं पूर्ण रुप से तेरे ऊपर न्योछावर हो गया हूँ. अब जिधर देखता हूँ उधर तू ही तू. दिखायी देता है और सारा जगत ब्रह्ममय हो गया है।

कस्तूरी कुंडल बसे, मृग ढूँढत बन् माही।
ज्योज्यो पटपट राम है, दुनिया देखें नाही ।।

अर्थ–कबीर दास (Kabir) जी ईश्वर की महत्ता बताते हुये कहते है कि कस्तूरी हिरण की नाभि में होता है लेकिन इससे वो अनजान हिरन उसके सुगंध के कारण पूरे जगत में ढूंढ़ता फिरता है, परंतु मनुष्य इसे नहीं देख पाता. वह ईश्वर को मंदिर, मस्जिद, और तीर्थस्थानों में ढूँढ़ता रहता है.

जहाँ दया तहा धर्म है, जहाँ लोभ नहीं पाप।
जहाँ क्रोध तहा काल है. जहाँ क्षमा वहाँ आप ।।

अर्थ– कबीर दास जी कहते है जहाँ लोभ है वही पाप है, और जहाँ क्रोध है वहाँ सर्वनाश है और जहाँ क्षमा है वहाँ ईश्वर का वास होता है.

पानी कर बुदबुदा, अस मानुस की जात ।
एक दिन छिप जायेगा, ज्यो तारा प्रभात ।।

अर्थ :– जैसे पानी का बुदबुदा कुछ ही पलों में नष्ट होता है, उसी प्रकार मनुष्य का शरीर भी क्षणभंगूर है. जैसे सुबह होते ही तारे छिप जाते हैं, वैसे शरीर भी एक दिन नष्ट हो जायेगा.

जिन खोज तिन पाइए, गहरे पानी पेठ ।
मैं बपुरा बुडन डरा रहा किनारे बैठ ।।

अर्थ : जीवन में जो लोग हमेशा प्रयत्नशील रहते हैं, उन्हें सफलता अवश्य मिलती है. जैसे कोई गोताखोर गहरे पानी में जाता है तो कुछ न कुछ पा ही जाता है. लेकिन कुछ लोग गहरे पानी में डुबने के डर से किनारे ही बैठे रहते हैं, अर्थात असफल होने के डर से मेहनत नहीं करते.

❑ ❑ ❑